

УДК 37.013.2/32+061.23

ЗМІСТ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО РОБОТИ З ЛЮДЬМИ ПОХИЛОГО ВІКУ

Павлишина Н.Б.

Академія рекреаційних технологій і права

Проаналізовано зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи у закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Зазначено, що професійна підготовка майбутніх фахівців не можлива без поєднання теоретичного матеріалу та практичної діяльності. Виокремлено навчальні дисципліни «Соціальне забезпечення населення», «Система організації соціальних служб», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування» як такі, що спрямовані на оволодіння студентами необхідними ґрунтовними знаннями. Розкрито роль та значення цих навчальних дисциплін у процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи в закладах соціального обслуговування людей похилого віку. **Ключові слова:** професійна підготовка, зміст підготовки, соціальний працівник, люди похилого віку, заклади соціального обслуговування.

Постановка проблеми. Професійна підготовка майбутніх соціальних працівників, готових виконувати соціальну роботу з клієнтами геронтологічної групи, потребує впровадження у навчальний процес вищих навчальних закладів нових підходів щодо розробки змісту, форм та методів їх навчання.

Аналіз наукової літератури свідчить про те, що підготовка майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку не можлива без дотримання таких основних принципів, як поєднання навчального матеріалу з практикою; доступності навчального матеріалу на всіх етапах професійної підготовки студентів; інтегрованості навчальних курсів; єдності змісту освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В останні роки з'явилася багато наукових праць, у яких безпосередньо чи у зв'язку із вивченням інших проблем досліджуються питання професійної підготовки соціальних працівників. Питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності розглядали такі вчені, як Т. Голубенко, І. Зимня, А. Капська, О. Плахотнік, Л. Тюття, Т. Яркіна та інші. Значне дослідження проблеми професійної підготовки майбутніх соціальних працівників у вищих навчальних закладах України здійснено у працях О. Карпенко.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. Проте у працях цих авторів недостатньо висвітлені питання змісту професійної підготовки соціальних працівників до професійної діяльності саме у закладах соціального обслуговування населення людей похилого віку. Саме тому важливим є розкриття змісту професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку.

Мета статті. Мета статті – розглянути зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку та проаналізувати склад навчальних дисциплін, що забезпечують необхідний рівень знань, умінь і навичок відповідних фахівців.

Виклад основного матеріалу. Зміст підготовки соціальних працівників, на думку В. Поліщук та О. Янковича, повинен включати наступні компоненти: глибокий аналіз сучасного соціального

розвитку і формування вміння дати об'єктивну оцінку соціальній політиці, запропонувати альтернативні варіанти; чітке уявлення і класифікацію сучасних моделей, форм і методів самої практики соціальної роботи; власне педагогічний процес підготовки соціальних працівників; розробку теорій, концепцій, моделей і технологій, спрямованих на ефективне функціонування соціального працівника; розробку і реалізацію програм, що підвищують компетентність соціального працівника [4].

Т. Голубенко вважає, що формування в свідомості студента мотивації та орієнтації до виконання соціальної роботи з людьми похилого віку відбувається за допомогою аудиторних занять за такими дисциплінами як: «Вступ до спеціальності», «Теорія соціальної роботи», «Соціальна політика в Україні», «Методи та технології соціальної роботи», «Етика соціальної роботи», «Соціально-медичний патронаж», «Соціальна геронтологія» тощо. У процесі вивчення цих дисциплін студент оволодіває знаннями, що створюють у нього образ професії, який включає в себе: цілі та завдання соціальної роботи, історичні етапи становлення соціальної роботи в Україні та світі, знання, уміння та навички, які необхідні соціальному працівнику для ефективного виконання патронажної роботи з людьми похилого віку, морально-етичні норми та цінності практичної соціальної роботи, особистісні якості якими має володіти соціальний працівник, методи та технології патронажної роботи з людьми похилого віку, соціальних установ тощо [1].

Вважаємо, що зміст процесу підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку спрямований на оволодіння студентами ґрунтовними знаннями з таких навчальних дисциплін, як «Соціальне забезпечення населення», «Система організації соціальних служб», «Соціальна робота з різними групами клієнтів», «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування». Практичний досвід професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку студенти набувають у процесі проходження виробничої практики у територіальних центрах соціально-

го обслуговування (надання соціальних послуг) і геріатричних пансіонатах.

Значну роль у формуванні необхідних знань, умінь і навичок, які є фундаментом процесу професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку, відіграють такі навчальні дисципліни, як «Соціальне забезпечення населення», та «Система організації соціальних служб».

Зокрема, у процесі вивчення навчальної дисципліни «Соціальне забезпечення населення» студенти повинні оволодіти правилами самостійної роботи з нормами права соціального забезпечення людей похилого віку, засвоїти суть правових категорій, зміст інститутів, об'єктивні закономірності їх розвитку, навчитися розуміти конкретний зміст норм права соціального забезпечення такої категорії клієнтів, тлумачити їх та правильно застосовувати до вирішення конкретних питань, набути досвіду науково-дослідної роботи в галузі права соціального забезпечення клієнтів геронтологічної групи.

Основною метою вивчення даної дисципліни є досягнення студентами всебічного, глибокого розуміння природи і сутності відносин із соціального забезпечення людей похилого віку; засвоєння ними знань основних принципів та норм права соціального забезпечення такої категорії клієнтів; змісту відповідних основних законодавчих актів та нормативно-правових документів; підготовка до практичної діяльності фахівців соціальної роботи у закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

При вивченні дисципліни нами виокремлено змістовий модуль «Соціальне забезпечення людей похилого віку», спрямований на посилене вивчення особливостей здійснення соціального захисту людей похилого віку. В результаті вивчення цього змістового модуля у студентів формується система знань про:

- право осіб похилого віку на соціальний захист;
- міжнародні акти щодо правового регулювання інтересів престарілих людей;
- основні напрями соціального захисту геронтологічної групи населення;
- моделі соціального обслуговування людей похилого віку.

Розглядаються практичні навички здійснення профілактики, підтримки, представництва та захисту інтересів клієнтів геронтологічної групи.

Моніторинг рівня знань студентів з навчальної дисципліни «Соціальне забезпечення населення» здійснюється за розробленими нами тестовими завданнями до теоретичної частини [2].

Навчальна дисципліна «Система організації соціальних служб» спрямована на оволодіння студентами знаннями, які відображають місце і роль практичної соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи в системі соціальних наук; усвідомлення основних підходів до організації і діяльності закладів соціального обслуговування людей похилого віку, врахування їх специфіки в різних соціальних сферах; набуття умінь і навичок щодо ефективного виконання основних видів професійної діяльності соціального працівника з урахуванням основних принципів взаємодії фахівця з клієнтом геронтологічної групи.

Метою вивчення навчальної дисципліни «Система організації соціальних служб» є розкриття ролі та закономірності діяльності закладів соціального обслуговування людей похилого віку, ознайомлення студентів з специфікою організації їх діяльності, здійснення аналізу організації процесу надання соціальних послуг клієнтам геронтологічної групи.

Зміст підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку посилено посередництвом включення в навчальну дисципліну «Система організації соціальних служб» змістового модуля «Організація надання соціальних послуг людям похилого віку», який спрямований на вивчення структури мережі закладів соціального обслуговування людей похилого віку.

Студенти набувають знання щодо:

- загальних положень стаціонарного обслуговування людей похилого віку;
- видів соціальних послуг, що надаються у закладах стаціонарного обслуговування клієнтів геронтологічної групи;
- особливості організації роботи геріатричного пансіонату;
- напрями діяльності психоневрологічного інтернату та спеціального будинку-інтернату для осіб похилого віку та інвалідів.

Суттєво посилює процес підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку вивчення таких дисциплін, як «Соціальна робота з різними групами клієнтів» та «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування».

Навчальна дисципліна «Соціальна робота з різними групами клієнтів» спрямована на формування у студентів адекватного ставлення до різних груп осіб, що відносяться до соціально вразливих і незахищених категорій, зазнають соціального виключення, перебувають у стані соціальної дезадаптації та необхідних вмінь щодо застосування інтерактивних методів та форм організації соціальної роботи з різними групами осіб, які перебувають в складних життєвих обставинах, в стані соціальної дезадаптації та страждають від соціального виключення або дискримінації, до яких і відносяться люди похилого віку.

Метою вивчення навчальної дисципліни є формування у студентів знань і практичних навичок щодо специфіки соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи; розгляд основних аспектів державної соціальної політики щодо соціальної роботи з людьми похилого віку; вивчення специфіки таких клієнтів у соціальному і психологічному відношенні; засвоєння теоретичних засад соціальної роботи з людьми похилого віку; узагальнення практичних методів та методик роботи з такими групами клієнтів; розгляд організаційних аспектів соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи.

У результаті вивчення дисципліни студенти оволодівають знаннями щодо:

- специфіки життєвих проблем людей похилого віку, їх становища в суспільстві;
- теоретичних підходів, що використовують у соціальній роботі з цими групами клієнтів;

- методів і методики практичної соціальної роботи та організаційних засад соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи;
- прикладів роботи закладів соціального обслуговування людей похилого віку.

Як наслідок набутих знань, студенти вміють:

- аналізувати соціальні явища, пов'язані з клієнтами геронтологічної групи;
- обґрунтовано керуватися відповідними теоретичними підходами в роботі з клієнтом;
- підбирати методи та методики роботи відповідно до проблем клієнта;
- організовувати соціальну роботу з людьми похилого віку;
- орієнтуватися у зарубіжному та вітчизняному досвіді закладів соціального обслуговування людей похилого віку.

Навчальна дисципліна складається з чотирьох змістових модулів. Змістовий модуль 4 «Соціальна робота з людьми похилого віку» спрямований на оволодіння студентами знаннями про специфіку соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи, зокрема, проблемами людей похилого віку, психологічного розвитку та особливостей особистості в похилому віці, соціального захисту людей похилого віку, соціальну профілактику людей похилого віку, особливостей соціального обслуговування клієнтів геронтологічної групи, предствинцтва як захист інтересів старих людей. Студенти набувають умінь та навичок щодо здійснення технології соціальної реабілітації осіб похилого віку, зокрема медико-соціальної та соціально-психологічної реабілітації людей похилого віку.

У результаті вивчення змістового модуля у студентів формується уявлення про специфіку соціальної роботи з людьми похилого віку за кордоном, загальні тенденції, соціальне забезпечення та зарубіжний досвід організації дозвілля людей похилого віку. Студенти знайомляться з такими інноваційними технологіями у практиці соціального обслуговування осіб похилого віку, як соціально-педагогічна послуга «Університет третього віку», робота мультидисциплінарних команд, «Тривожна кнопка», служба соціального патронажу на дому, санаторій на дому, школа безпеки для літніх людей, рекреаційна діяльність.

Центральну позицію у процесі підготовки майбутніх соціальних працівників до професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку посідає варіативна навчальна дисципліна «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування».

Оскільки зазначена навчальна дисципліна спрямована на підвищення професійної компетентності майбутнього соціального працівника та його підготовку до виконання професійної діяльності в закладах соціального обслуговування людей похилого віку, ми вважали за доцільне її вивчення на останньому курсі у восьмому семестрі, безпосередньо перед виробничою практикою. У процесі вивчення дисципліни студенти користуються авторським навчально-методичним посібником «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування в схемах і таблицях» [3]. Навчальний матеріал посібника структурований за темами у вигляді схем та таблиць, які визначають чітку,

логічну структуру теоретичних знань та сприяють кращому розумінню та запам'ятовуванню студентами необхідної інформації.

Навчальна дисципліна «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування» має на меті набуття студентами комплексу знань щодо особливостей соціалізації людей похилого віку, специфіки виконання соціальної роботи з такою категорією клієнтів, організаційно-правових форм соціальної роботи та напрямів діяльності закладів соціального обслуговування клієнтів геронтологічної групи; розвиток вмінь та навичок здійснювати професійну діяльність у закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

У програмі навчальної дисципліни зазначено, що майбутній соціальний працівник має мати розуміння усіх психологічних, соматичних, соціальних, морально-етичних та психопатологічних проблем літніх людей, володіти різноманітними методиками та технологіями соціальної роботи з людьми похилого віку, які задовольняють конкретні потреби старих людей. Вміти використовувати законодавчу базу в процесі професійної діяльності, володіти сучасними інноваційними підходами до роботи з людьми похилого віку, знати особливості застосування супервізії для працівників, що працюють з клієнтами геронтологічної групи.

Навчальна дисципліна складається з двох змістових модулів. Наповнення змістового модуля «Основи соціальної роботи з людьми похилого віку» акцентує увагу студентів на вивченні особливостей процесу соціалізації людей похилого віку та специфіці соціальної роботи з такими категоріями клієнтів. Студенти набувають теоретичних знань щодо особливостей поведінки людей похилого віку, процесів їх соціалізації та адаптації, мають уявлення про місце соціальної геронтології в системі соціального знання; знайомляться з досвідом виконання соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи за кордоном. Майбутні соціальні працівники набувають умінь та навичок щодо застосування таких видів технологій соціальної роботи з людьми похилого віку як медико-соціальна реабілітація, соціальне консультування, соціальна діагностика. Формується система знань, умінь та навичок щодо використання інноваційних методів соціальної роботи з людьми похилого віку.

Наповнення змістового модуля «Соціальний захист людей похилого віку» спрямований на вивчення студентами організаційно-правових форм соціальної роботи з людьми похилого віку. У майбутніх соціальних працівників формується система знань про законодавче забезпечення соціального захисту людей похилого віку, специфіку соціального захисту такої категорії клієнтів, особливості реформування системи соціального обслуговування людей похилого віку.

Студенти оволодівають знаннями щодо основних напрямів діяльності територіального центру соціального обслуговування (надання соціальних послуг) і геріатричного пансіонату, знайомиться з професійними ролями та функціональними обов'язками соціального працівника цих закладів. Формується система умінь та навичок здійснювати супервізію як можливість запобігання

«вигоранню» персоналу, використовувати методи подолання стресу.

За підсумками вивчення зазначеної дисципліни студент повинен знати: нормативно-правові акти, що регламентують роботу закладів соціального обслуговування людей похилого віку; особливості соціалізації та адаптації людей похилого віку; методи та технології соціальної роботи з людьми похилого віку; закордонний досвід соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи; напрями роботи закладів соціального обслуговування людей похилого віку; можливість використання супервізії в процесі професійної діяльності.

За підсумками вивчення навчальної дисципліни «Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування» студент повинні вміти:

– використовувати нормативно-правові акти, що регулюють процес надання соціальних послуг клієнтам;

– орієнтуватися в технологія соціальної роботи з людьми похилого віку;

– використовувати інноваційні методики у професійній діяльності;

– виконувати свою професійну діяльність згідно професійним вимогам;

– використовувати метод супервізії для підвищення ефективності професійної діяльності;

– використовувати набуті теоретичні знання у практиці соціальної роботи.

Висновки і пропозиції. Отже, розглянутий зміст професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до роботи з людьми похилого віку включає не лише теоретичний рівень знань щодо особливостей здійснення соціальної роботи з клієнтами геронтологічної групи, але і потребує відповідні уміння і навички використовувати набуті знання у практиці соціальної роботи у закладах соціального обслуговування людей похилого віку. Перспективи подальших досліджень полягають у вивченні зарубіжного досвіду професійної підготовки майбутніх соціальних працівників, готових здійснювати професійну діяльність у закладах соціального обслуговування людей похилого віку.

Список літератури:

1. Голубенко Т.О. Особливості процесу формування готовності майбутніх соціальних працівників до патронажної роботи з людьми похилого віку / Т.О. Голубенко // Молодий вчений. – 2013. – № 1(01). – С. 77-81. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2013_1\(01\)_15.pdf](http://nbuv.gov.ua/j-pdf/molv_2013_1(01)_15.pdf) (дата перегляду: 24.06.2017).
2. Павлишина Н.Б. Тестові завдання до теоретичної частини з дисципліни «Соціальне забезпечення населення» для підготовки майбутніх соціальних працівників / Н.Б. Павлишина. – 2013. – 42 с.
3. Павлишина Н.Б. Технології соціальної роботи з людьми похилого віку у закладах соціального обслуговування: [навч.-метод. посіб. в схемах і табл.] / Н.Б. Павлишина. – Луцьк: ПрАТ «Волинська обласна друкарня», 2013. – 70 с.
4. Поліщук В.А. Лекції з Історії соціальної педагогіки / соціальної роботи [Електронний ресурс] / В.А. Поліщук, Янкович О.І. – Режим доступу: <http://studentam.net.ua/content/section/35/114/> (дата перегляду: 24.06.2017).

Павлишина Н.Б.

Академия рекреационных технологий и права

СОДЕРЖАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ ПОДГОТОВКИ БУДУЩИХ СОЦИАЛЬНЫХ РАБОТНИКОВ К РАБОТЕ С ЛЮДЬМИ ПОЖИЛОГО ВОЗРАСТА

Аннотация

Проанализировано содержание профессиональной подготовки будущих социальных работников к работе в учреждениях социального обслуживания людей пожилого возраста. Отмечено, что профессиональная подготовка будущих специалистов невозможна без сочетания теоретического материала и практической деятельности. Выделены дисциплины «Социальное обеспечение населения», «Система организации социальных служб», «Социальная работа с различными группами клиентов», «Технологии социальной работы с людьми пожилого возраста в учреждениях социального обслуживания», которые дают необходимые глубокие знания. Раскрыта роль и значение этих учебных дисциплин в процессе профессиональной подготовки будущих социальных работников к работе в учреждениях социального обслуживания людей пожилого возраста.

Ключевые слова: профессиональная подготовка, содержание подготовки, социальный работник, люди пожилого возраста, учреждения социального обслуживания.

Pavlyshyna N.B.

Academy of Recreational Technologies and Law

CONTENTS OF PROFESSIONAL PREPARATION FOR FUTURE SOCIAL WORKERS TO WORK WITH PERSONAL PEOPLE

Summary

The content of vocational training of future social workers for work in institutions of social care of the elderly is analyzed. It is noted that professional training of future specialists is not possible without the combination of theoretical material and practical activities. The educational disciplines «Social support of the population», «The system of organization of social services», «Social work with different groups of clients», «Technologies of social work with elderly people in social services» are singled out as aimed at mastering students with the necessary sound knowledge. The role and significance of these educational disciplines in the process of professional training of future social workers for work in institutions of social service of the elderly are revealed.

Keywords: professional training, content of training, social worker, elderly people, social service institutions.